

Research Article

Examination of the Students' Viewpoints on the Educational Environment Based on the DREEM Model: Dental Students in North Khorasan Province, Iran

Somayeh Alizadeh^{1*} , Marziyeh Niazi² , Zohre Gerivani³ , Fatemeh Eshaghigorji⁴ , Elham Sharifian⁵ , Hadi Abbaspour⁶

¹ Ph.D, Medical Education, Assistant Professor, Esfarayen Faculty of Medical Sciences, Esfarayen, Iran.

² General Dentist, School of Dentistry, North Khorasan University of Medical Sciences, Bojnourd, Iran

³ Masters of Medical Sciences, Instructor, Faculty of Paramedicine, North Khorasan University of Medical Sciences, Bojnourd, Iran

⁴ Ph.D in Dentistry, Assistant Professor, School of Dentistry, North Khorasan University of Medical Sciences, Bojnourd, Iran

⁵ Epidemiology MSc, Instructor of Communicable and Noncommunicable Diseases at the Educational Center for Health Worker and Health Programs Re-education, health Services Research expert at the Health Deputy Faculty of Medical Sciences Esfarayen, North Khorasan Province, Iran.

⁶ Ph.D of Nursing, Assistant Professor, Nursing School, North Khorasan University of Medical Sciences, Bojnourd, Iran

***Corresponding author:** Somayeh Alizadeh, Esfarayen Faculty of Medical Sciences, Esfarayen, Iran. E-mail: alizadehs2014@gmail.com.

DOI: [10.32592/nkums.16.4.62](https://doi.org/10.32592/nkums.16.4.62)

How to Cite this Article:

Alizadeh S, Niazi M, Gerivani Z, Eshaghigorji F, Sharifian E, Abbaspour H. Examination of the Students' Viewpoints on the Educational Environment Based on the DREEM Model: Dental Students in North Khorasan Province, Iran. J North Khorasan Univ Med Sci. 2024;16(4):62-68. DOI: 10.32592/nkums.16.4.62

Received: 24 Dec 2023

Accepted: 14 Jul 2024

Keywords:

Dental students
Dundee ready educational
environment measure
(DREEM) questionnaire
Educational environment

Abstract

Introduction: One of the most important determinants of behavior in the Medical Sciences Universities is the educational environment. The present study aimed to determine the dental Students' viewpoints on the educational environment based on the DREEM Model in North Khorasan Province, Iran.

Method: All dental students studying at North Khorasan University of Medical Sciences, Iran, participated in this descriptive analytical study with the census method. The research tool was the Dundee Ready Educational Environment Measure (DREEM), which is an educational environment standard questionnaire. This questionnaire includes five areas with a maximum total score of 200, and a higher score indicates the most favorable evaluation of that section. After completing the questionnaires, data comparison was performed by employing Mann-Whitney-U, Wilcoxon, and z-test statistics using the SPSS (version 26) software.

Results: Among 191 dental students participating in the research, 51.30% were females (n=98) and 48.69% were males (n=93). The overall score of basic and clinical students' views on the educational environment of the dental school was 102.40 out of 200. According to the results of examining students' viewpoints in five areas of the DREEM model, the average scores obtained in the different areas were as follows: educational atmosphere, 25.13/48; teaching methods, 46.24/48; performance of teachers, 22.04/44; own academic performance, 17.04/32; and social status, 13.72/28.

Conclusion: The results indicated that the educational environment of the Dental School of North Khorasan University of Medical Sciences in Iran was desirable based on the students' viewpoints. Since the continuous monitoring of the educational environment is emphasized in all universities of the world, all dimensions of the educational environment should be considered to improve the educational situation.

بررسی دیدگاه دانشجویان دندانپزشکی خراسان شمالی نسبت به محیط آموزشی براساس الگوی DREEM

سمیه علیزاده^{۱*}، مرضیه نیازی^۲، زهره گریوانی^۳، فاطمه اسحاقی گرجی^۴، الهام شریفیان^۵، هادی عباسپور^۶

^۱ دکترای تخصصی آموزش پزشکی، استادیار دانشکده علوم پزشکی اسفراین، اسفراین، ایران
^۲ دانشجوی دکترای عمومی دندانپزشکی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، بجنورد، ایران
^۳ مربی، کارشناسی ارشد آموزش پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، بجنورد، ایران
^۴ استادیار، دکترای تخصصی دندانپزشکی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، بجنورد، ایران
^۵ کارشناس ارشد اپیدمیولوژی، مربی بیماری های واگیر و غیرواگیر مرکز آموزش بهورزی و بازآموزی برنامه های سلامت، کارشناس تحقیقات خدمات سلامت معاونت بهداشتی دانشکده علوم پزشکی اسفراین، خراسان شمالی-ایران
^۶ استادیار، دکترای تخصصی آموزش پرستاری، دانشکده پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، بجنورد، ایران
*نویسنده مسئول: سمیه علیزاده، دکترای تخصصی آموزش پزشکی، استادیار دانشکده علوم پزشکی اسفراین، اسفراین، ایران. ایمیل: alizadehs2014@gmail.com

DOI: 10.32592/nkums.16.4.62

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۰۳	چکیده
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۲۴	مقدمه: محیط آموزشی از مهم ترین عوامل تعیین کننده رفتار در دانشگاه های علوم پزشکی است. هدف این مطالعه بررسی محیط آموزشی دانشکده دندانپزشکی خراسان شمالی از دیدگاه دانشجویان بوده است.
واژگان کلیدی: محیط آموزشی، دانشجویان دندانپزشکی، الگوی DREEM	روش کار: در این مطالعه توصیفی از نوع تحلیلی با روش سرشماری، همه دانشجویان دندانپزشکی مشغول به تحصیل در دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی شرکت کرده اند. ابزار انجام پژوهش پرسش نامه استاندارد اندازه گیری محیط آموزشی DREEM بود. این پرسش نامه دارای ۵ حیطه با حداکثر نمره کلی ۲۰۰ بوده که نمره بالاتر نشان دهنده ارزیابی مطلوب تر است. پس از تکمیل پرسش نامه ها، مقایسه داده ها از طریق آزمون های آماری من ویتنی-یو، ویلکاکسون، آماره آزمون z و نرم افزار SPSS26 انجام شد.
	یافته ها: از ۱۹۱ دانشجوی دندانپزشکی شرکت کننده در پژوهش، ۵۱/۳۰ درصد دختر (۹۸ نفر) و ۴۸/۶۹ درصد پسر (۹۳ نفر) بوده اند. نمره کلی دیدگاه دانشجویان پایه و بالین نسبت به محیط آموزشی دانشکده دندانپزشکی ۱۰۲/۴۰ از ۲۰۰ بوده است. بر اساس نتایج بررسی دیدگاه دانشجویان در ۵ حیطه الگوی DREEM، میانگین به دست آمده در حیطه جو آموزشی: ۲۵/۱۳ از ۴۸، حیطه شیوه آموزش: ۲۴/۴۶ از ۴۸، حیطه عملکرد مدرسان: ۲۲/۰۴ از ۴۴، حیطه عملکرد تحصیلی خود: ۱۷/۰۴ از ۳۲ و وضعیت اجتماعی خود: ۱۳/۷۲ از ۲۸ بوده است.
	نتیجه گیری: نتایج نشان داده است که وضعیت محیط آموزشی دانشکده دندانپزشکی خراسان شمالی بر اساس دیدگاه دانشجویان مطلوب بوده است. از آنجا که، به پایش مستمر محیط آموزشی در تمام دانشگاه های جهان تاکید می شود، جهت بهتر شدن وضعیت آموزشی باید به تمام ابعاد محیط آموزشی توجه شود.

مقدمه

محیط آموزشی یکی از مهم ترین عوامل تعیین کننده رفتار در دانشگاه های علوم پزشکی است [۱]. محیط آموزشی به «هر چیزی که در کلاس، موسسه آموزشی، دانشکده یا دانشگاه رخ می دهد»، تعریف می شود [۲]. این محیط شامل برنامه درسی رسمی و پنهان است [۳] و موفقیت آن به طور مثبتی در ارتباط با موفقیت دانشگاهی و رضایتمندی از برنامه آموزشی است. محیط مثبت و یادگیری مثبت نتایجی هستند که در تعامل با هم پیش می روند [۴]. از طرفی، محیط های نامناسب هزینه بر بوده و از نظر مالی بازخورد منفی دارند [۵]. فراهم آوردن یک محیط آموزشی مطلوب برای یادگیری

محیط آموزشی یکی از مهم ترین عوامل تعیین کننده رفتار در دانشگاه های علوم پزشکی است [۱]. محیط آموزشی به «هر چیزی که در کلاس، موسسه آموزشی، دانشکده یا دانشگاه رخ می دهد»، تعریف می شود [۲]. این محیط شامل برنامه درسی رسمی و پنهان است [۳] و موفقیت آن به طور مثبتی در ارتباط با موفقیت دانشگاهی و رضایتمندی از برنامه آموزشی است. محیط مثبت و یادگیری مثبت نتایجی هستند که در تعامل با هم پیش می روند [۴]. از طرفی، محیط های نامناسب هزینه بر بوده و از نظر مالی بازخورد منفی دارند [۵]. فراهم آوردن یک محیط آموزشی مطلوب برای یادگیری

می‌تواند در فرایند مدیریت کیفیت، نشان دادن اثربخشی برنامه آموزشی، میزان موفقیت و رضایت دانشجویان علوم پزشکی مورد توجه قرار گیرد و راهبردی موثر برای کوشش برای ارتقای کیفیت آموزش باشد [۴].

در سال‌های اخیر و در نتیجه تغییرات چشمگیر آموزش پزشکی سراسر جهان، محیط آموزشی و به ویژه ارزیابی آن برای دانشجو اهمیت خاصی پیدا کرده است؛ بنابراین، انجمن جهانی آموزش پزشکی، محیط آموزش را به عنوان یکی از اهداف ارزیابی برنامه‌های آموزش پزشکی در نظر گرفته و بررسی محیط و جو آموزشی را جزء لاینفک ارزیابی برنامه‌های درسی دانسته است [۸]. همچنین، بررسی نگرش‌ها نسبت به جو آموزشی در دانشگاه‌ها و دانشکده‌های علوم پزشکی در سال‌های اخیر روند فزاینده‌ای داشته و ارزیابی و بهبود مستمر محیط آموزشی مورد تاکید جهانی است [۹]. چنین مداخلاتی نیاز به روش‌های سنجش مناسب دارند و ابزارهای بی‌شماری برای ارزیابی محیط آموزشی وجود دارد [۳]. یکی از الگوهایی که در این زمینه مورد استفاده قرار می‌گیرد ابزار ارائه‌شده توسط دکتر سوران در سال ۱۹۷۷ در دانشگاه داندی اسکاتلند است که به ابزار سنجش محیط آموزشی دانشگاه داندی (DREEM Dundee Ready Educational Environment Measure) موسوم است. این الگو به عنوان ابزار تشخیصی برای مشکلات برنامه درسی و نیز اثربخشی آموزش یا شناسایی تفاوت محیط واقعی نسبت به محیط مطلوب به کار می‌رود که می‌تواند اطلاعات گران‌قیمتی در اختیار مدیران آموزشی قرار دهد. شاخصه‌های عمده این الگو شامل علمی بودن، عملی بودن، آگاه بودن، اجتماعی بودن، متناسب و مطلوب بودن است [۱۰]. در نمونه پژوهش‌های زیر از این الگو در دانشگاه‌های مختلف استفاده شده است. باقری و همکاران (۱۳۹۷) در مطالعه خود دریافتند که جو آموزشی دانشگاه از نظر بیشتر اعضای دانشگاه مطلوب بوده و دانشجویان پسر دیدگاه مثبت‌تری به محیط آموزشی دانشگاه نسبت به دانشجویان دختر داشته‌اند. همچنین، معدل در دیدگاه دانشجویان تاثیرگذار بوده است و دانشجویان با معدل بالاتر نسبت به محیط آموزشی دیدگاه مطلوب‌تری دارند [۱۱]. در حالی که، دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی کاشان محیط آموزشی بخش‌های بالینی را نامطلوب ارزیابی کرده‌اند [۱۲]. نتایج مطالعه ثمر الصالح و همکاران (۲۰۱۸) از دانشگاه ملک سعود نشان داده است که دیدگاه دانشجویان نسبت به محیط آموزشی مطلوب بوده است [۱۳].

با توجه به مطالعات موجود به نظر می‌رسد گروه‌های متفاوت دانشجویی محیط آموزشی را به گونه‌ای متفاوت تجربه می‌کنند. همچنین، محیط آموزشی در هر دانشگاهی می‌تواند متفاوت از دانشگاه دیگر باشد؛ بنابراین، ضروری است هر موسسه یا دانشگاه شرایط آموزشی خود را به صورت مستقل ارزشیابی کند؛ بنابراین، این مطالعه توصیفی با هدف بررسی محیط آموزشی دانشکده دندانپزشکی خراسان شمالی با استفاده از ارزیابی الگوی DREEM انجام شده است.

روش کار

مقاله حاضر حاصل مطالعه توصیفی-تحلیلی است که در سال تحصیلی

۱۴۰۱-۱۴۰۰ با هدف بررسی دیدگاه دانشجویان دندانپزشکی دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی نسبت به محیط آموزشی خود انجام گرفت. نمونه‌گیری از طریق سرشماری از دانشجویان مشغول به تحصیل در دانشکده دندانپزشکی خراسان شمالی و بر اساس معیارهای ورود (دانشجویانی که حداقل دو ترم حضور در محیط آموزش را تجربه کرده‌اند و تمایل دارند در طرح شرکت کنند) و خروج (دانشجویان مهمان و دانشجویانی که ۲ ترم از تحصیل خود را در دانشگاه دیگر مهمان بوده‌اند و تمایل ندارند در طرح شرکت کنند) انجام شد.

در این پژوهش جهت دستیابی به اهداف، از پرسش‌نامه استاندارد DREEM استفاده شده است. این پرسش‌نامه دارای پرسش‌های دموگرافیک (شامل سن، جنسیت، دوره تحصیلی) و ۵۰ سوال به صورت فهرست درجه‌بندی شده ۵ گزینه‌ای در ۵ حیطه (دیدگاه دانشجو نسبت به شیوه آموزش، دیدگاه دانشجو نسبت به عملکرد مدرسان، دیدگاه دانشجو نسبت به عملکرد تحصیلی، دیدگاه دانشجو نسبت به فضای حاکم بر آموزش و دیدگاه دانشجو نسبت به وضعیت اجتماعی خود) است. حداکثر امتیاز پرسش‌نامه بر اساس ۵ گزینه فهرست درجه‌بندی شده برای مجموع سوالات ۲۰۰ امتیاز است. گزینه‌های فهرست درجه‌بندی شده شامل کاملاً موافقم (۴ امتیاز)، موافقم (۳ امتیاز)، نظری ندارم (۲ امتیاز)، مخالفم (۱ امتیاز) و کاملاً مخالفم (۰ امتیاز) است. در هر حیطه، با توجه به تعداد سوالات و حداکثر امتیازها برای گزینه‌های مربوط، حداکثر امتیاز هر حیطه بر اساس مدل DREEM به این صورت محاسبه شده است: شیوه آموزش (۱۲ سوال با حداکثر ۴۸ امتیاز)، عملکرد مدرسان (۱۱ سوال با حداکثر ۴۴ امتیاز)، عملکرد تحصیلی دانشجو (۸ سوال با حداکثر ۳۲ امتیاز)، جو آموزشی (۱۲ سوال با حداکثر ۴۸ امتیاز) و وضعیت اجتماعی دانشجو (۷ سوال با حداکثر ۲۸ امتیاز). امتیاز کلی پرسش‌نامه در چهار گروه نامطلوب (صفر تا ۵۰)، نیمه‌مطلوب (۵۱ تا ۱۰۰)، مطلوب (۱۰۱ تا ۱۵۰) و بسیار مطلوب (۱۵۱ تا ۲۰۰) طبقه‌بندی شده است. ۹ سوال (۱۱-۱۲-۱۹-۲۰-۲۱-۲۳-۴۲-۴۳-۴۶) دارای مفهوم منفی بوده که در هنگام امتیازدهی به این سوالات، نحوه امتیاز دادن برعکس سایر سوالات است.

در این پژوهش، متغیرهای سن، جنسیت و دوره تحصیلی شرکت‌کنندگان نیز بررسی شده است. روایی و پایایی پرسش‌نامه در پژوهش‌های قبلی بررسی شده است. در پژوهش فلاح خیری لنگرودی و همکاران در سال ۱۳۹۱ برای محاسبه روایی این پرسش‌نامه از روش تحلیل عاملی و برای بررسی اعتبار آن از ضریب همبستگی آلفای کرونباخ استفاده شده است. نتایج نشان داده که اعتبار آزمون از طریق آلفای کرونباخ ۰/۹۳۳ بوده است. روایی آزمون با KMO برابر با ۰/۹۱۰ است [۱۰].

برای جمع‌آوری داده‌ها، ابتدا با در نظر گرفتن معیارهای ورود و خروج، شرکت‌کنندگان واجد شرایط شناسایی شده‌اند. برای شرکت‌کنندگان

در گروه بالینی تحصیل می‌کرده‌اند. در بررسی معدل افراد در دو گروه پایه و بالین، یافته‌ها نشان داد که معدل دانشجویان پایه بیشتر از بالین بوده و این اختلاف با استفاده از آزمون من ویتنی-یو معنادار بوده است (P-Value:0/009). در بررسی معدل افراد در دو گروه دانشجویان دختر و پسر با استفاده از آزمون من ویتنی-یو، از نظر آماری اختلاف معناداری نداشته است (P-Value:0/946).

میانگین مجموع امتیازات کسب‌شده از حوزه‌های پنج‌گانه محیط آموزشی $93 \pm 102/40$ از مجموع ۲۰۰ امتیاز به دست آمده است (جدول ۱).

نتایج تحلیل داده‌های پرسش‌نامه در حیطه‌های پنج‌گانه الگوی DREEM بر اساس دوره تحصیلی نشان داد که در حیطه شیوه آموزش، دانشجویان پایه دیدگاه مثبت‌تری نسبت به شیوه آموزش داشته‌اند. در حیطه عملکرد مدرسان، عملکرد تحصیلی، محیط آموزشی و وضعیت اجتماعی خود دانشجویان پایه و بالین دیدگاه مشابه داشته‌اند.

در بررسی دیدگاه دانشجویان پایه و بالین دندانپزشکی نسبت به کل پرسش‌نامه؛ میانه وضعیت محیط آموزش پایه بهتر از بالین بود. اما با استفاده از آزمون من ویتنی-یو اختلاف معنادار آماری دیده نشد (P-Value: 0/15). به عبارتی، بر اساس داده‌های موجود دیدگاه دانشجویان پایه و بالین نسبت به محیط آموزشی دانشکده دندانپزشکی یکسان بوده است.

اهداف پژوهش توضیح داده شد و برای حضور در پژوهش از آنان رضایت‌نامه آگاهانه گرفته شد. در صورت مهیا بودن شرایط، پرسش‌نامه به صورت حضوری در اختیار آنان قرار گرفت. پس از تکمیل پرسش‌نامه‌ها، داده‌ها وارد نرم‌افزار SPSS26 شدند. تجزیه و تحلیل آماری بر اساس اهداف پژوهش انجام شده است. در آنالیز نتایج در قسمت توصیفی مطالعه از شاخص‌های مرکزی و پراکندگی آمار توصیفی و توزیع فراوانی در پاسخ به سوالات مطالعه استفاده شد. در بررسی ارتباط یا اختلاف با توجه نوع متغیر مستقل در متغیرهای کیفی دو حالت با در نظر گرفتن پیش‌فرض‌های نرمالیتی و همگنی واریانس متغیر کمی از آزمون من ویتنی-یو، در بررسی متغیر مستقل کیفی بیش از دو حالت از آنالیز واریانس یک‌طرفه و در بررسی دو متغیر کمی از همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. در تمام آنالیزها سطح اطمینان ۹۵ درصد و یا خطای نوع اول ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

یافته‌ها

۱۹۱ دانشجوی دندانپزشکی در این مطالعه شرکت کرده‌اند. میانگین سنی دانشجویان شرکت‌کننده در گروه بالینی $22/69 \pm 3/20$ سال و در گروه علوم پایه $19/1 \pm 95/04$ سال بوده است. از این میان ۹۸ نفر (۵۱/۳ درصد) دختر و ۹۳ نفر (۴۸/۷ درصد) پسر بوده‌اند. ۵۷ نفر (۳۰ درصد) از شرکت‌کنندگان در گروه علوم پایه و ۱۳۴ نفر (۷۰ درصد)

جدول ۱. وضعیت نمرات دانشجویان در هر یک از حیطه‌های گانه

محیط آموزشی	سوالات	انحراف معیار $\pm$ میانگین	(دامنه میان چارکی) و میانه	کمترین نمره	بیشترین نمره
شیوه آموزش ۰-۴۸	۱۲ (۱۲-۱)	$6/88 \pm 24/46$	(۸) و ۲۵	۰	۴۵
عملکرد مدرسان ۰-۴۴	۱۱ (۲۳-۱۳)	$4/22 \pm 53/04$	(۶) و ۲۲	۴	۳۵
عملکرد تحصیلی خود ۰-۳۲	۸ (۳۱-۲۴)	$4/17 \pm 66/04$	(۶) و ۱۷	۳	۳۱
جو آموزش ۰-۴۸	۱۲ (۴۳-۳۲)	$6/25 \pm 5/3$	(۷) و ۲۶	۶	۴۴
وضعیت اجتماعی خود ۰-۲۸	۷ (۵۰-۴۴)	$3/13 \pm 72/72$	(۴) و ۱۴	۰	۲۳
محیط آموزش در کل	۵۰-۱	$18/102 \pm 93/40$	(۱۸) و ۱۰۵	۱۶	۱۵۰

جدول ۲. ارتباط نمرات حیطه‌های مختلف پرسش‌نامه با متغیر دوره تحصیلی و جنس

متغیر	حیطه شیوه آموزش	حیطه عملکرد مدرسين	حیطه عملکرد تحصیلی	حیطه محیط آموزشی	حیطه وضعیت اجتماعی	نمره کل
پایه	$26/46 \pm 7/08$	$21/14 \pm 4/04$	$17/73 \pm 4/73$	$25/61 \pm 5/40$	$13/59 \pm 3/23$	$18/45 \pm 104/54$
بالین	$23/69 \pm 6/64$	$22/44 \pm 4/68$	$16/73 \pm 4/62$	$24/92 \pm 6/30$	$13/77 \pm 3/91$	$19/12 \pm 101/49$
P-Value	*۰/۰۰۲	۰/۰۶۶	۰/۱۷۷	۰/۶۵۸	۰/۷۵۵	۰/۱۵
آزمون من ویتنی-یو						
زن	$24/61 \pm 6/52$	$21/82 \pm 4/23$	$16/58 \pm 4/21$	$24/43 \pm 5/74$	$13/26 \pm 3/23$	$100/7 \pm 23/93$
مرد	$24/30 \pm 7/28$	$22/30 \pm 4/84$	$17/52 \pm 5/08$	$25/87 \pm 6/30$	$14/21 \pm 4/13$	$27/63 \pm 104/20$
P-Value	۰/۱۳۶	۰/۰۵	۰/۰۴۷*	۰/۰۱۲*	۰/۰۱۷*	*۰/۰۲۴
آزمون من ویتنی-یو						

محیط بالینی، به منظور یادگیری بهتر دانشجویان در بالین ضروری به نظر می‌رسد.

بر اساس نتایج، بررسی‌ها نشان می‌دهد که جنسیت در نمره برخی از حیطه‌ها تأثیرگذار بوده؛ به طوری که در حیطه عملکرد تحصیلی خویش، جو آموزش و وضعیت اجتماعی خویش، دانشجویان پسر دیدگاه مثبت‌تری داشته‌اند. این اختلاف بر اساس جنسیت در سایر مطالعاتی که در ایران انجام شده نیز مشهود است. در مطالعه دریازاده و همکاران همانند مطالعه حاضر بین جنسیت با ادراک دانشجو از جو آموزشی رابطه وجود داشته و اختلاف آماری بین ادراک دانشجویان زن و مرد معنادار بوده است [۱۲]. در مطالعه فغانی و همکاران نیز بین جنسیت و دیدگاه نسبت به جو آموزشی رابطه وجود داشته و دانشجویان مرد دیدگاه مثبت‌تری در مقایسه با دانشجویان زن داشته‌اند [۱۶]. در مطالعه زهرا باقری و همکاران هم دیدگاه دانشجویان مرد در مقایسه با دانشجویان زن نسبت به جو آموزشی مثبت‌تر بوده است [۱۱]. اما در مطالعه حمید بخشی علی‌آباد برخلاف مطالعه حاضر دیدگاه دانشجویان زن در مقایسه با دانشجویان مرد نسبت به محیط آموزشی مثبت‌تر بوده است [۱۷]. در برخی حیطه‌ها مانند دیدگاه دانشجو نسبت به عملکرد مدرس نیاز به مطالعه بیشتری است. در حیطه شیوه آموزش جنسیت تأثیری بر دیدگاه دانشجویان نداشته است.

در مقایسه کلی، دیدگاه دانشجویان در حیطه‌های ۵ گانه پرسش‌نامه، حیطه وضعیت اجتماعی کمترین میانگین را کسب کرده است. در این باره، حدود ۶۶ درصد دانشجویان شرکت‌کننده در پژوهش در پاسخ به سوالی درباره تسهیلاتی که برای زندگی در اختیار داشته‌اند، گزینه مخالف و کاملاً مخالف و یا بی‌نظر را انتخاب کرده‌اند و فقط ۴۴ درصد شرکت‌کنندگان در پژوهش وضعیت اجتماعی خود را مطلوب گزارش کرده‌اند. این در حالی است که ادارک از محیط یادگیری در پیش‌بینی سرزندگی و انگیزش تحصیلی و توجه به نقش محیط آموزشی و متناسب‌سازی آن بسیار مهم است [۱۸]. علی‌رغم اهمیت این موضوع به نظر می‌رسد این حیطه یکی از حیطه‌های چالشی در سایر دانشگاه‌ها است. در مطالعه‌ای که ریکویلم و همکاران انجام داده‌اند همانند مطالعه حال حاضر پایین‌ترین نمره مربوط به دیدگاه دانشجویان نسبت به وضعیت اجتماعی خود بوده است [۱۹].

بر اساس تحلیل‌های انجام‌شده در ۵ حیطه الگوی DREEM، دانشجویان دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی دیدگاه مطلوبی نسبت به محیط آموزشی خود داشته‌اند. میانگین کسب‌شده نمره دیدگاه دانشجویان دندانپزشکی درباره محیط آموزشی خود ۱۰۲ از ۲۰۰ (۵۱ درصد) بوده است. اگرچه، در مقایسه با مطالعه‌ای که جوهری و همکاران که در دانشگاه شاهد تهران انجام داده‌اند، نمره بالاتری حاصل شده است [۲۰]، اما نسبت به پژوهش‌های انجام‌شده دیگر برای مثال در دانشگاه علوم پزشکی ایران در سطح پایین‌تری قرار دارد [۵].

نتایج تحلیل داده‌های پرسش‌نامه در حیطه‌های پنج‌گانه الگوی DREEM بر اساس جنسیت نشان داده است که در حیطه شیوه آموزش در دو گروه دانشجویان زن و مرد میانه و میانگین دیدگاه زنان و مردان از نظر آماری اختلاف معناداری نداشته است. در حیطه عملکرد مدرسان در دو گروه دانشجویان زن و مرد میانه و میانگین دیدگاه زنان و مردان عملکرد مدرسان از نظر آماری در حد بینابین بود و دیدگاه دانشجویان از نظر عملکرد مدرسان با جنسیت نیاز به مطالعات بیشتر داشته است. در حیطه عملکرد تحصیلی خود در دو گروه زن و مرد دیدگاه دانشجویان با جنسیت ایشان مرتبط بوده و بر اساس داده‌های موجود دیدگاه مردان نسبت به عملکرد تحصیلی خود بالاتر از زنان بوده است. در بررسی حیطه محیط آموزشی، دیدگاه دانشجویان از نظر جو آموزشی با جنسیت ایشان مرتبط بوده و بر اساس داده‌های موجود دیدگاه مردان نسبت به جو آموزشی بهتر از زنان بوده است. در حیطه وضعیت اجتماعی خود نیز دیدگاه دانشجویان با جنسیت ایشان مرتبط بوده و بر اساس داده‌های موجود دیدگاه مردان نسبت به وضعیت اجتماعی خویش بالاتر از زنان بوده است. خلاصه اطلاعات بیان‌شده در جدول (۲) ارائه شده است.

بحث

این مطالعه، با هدف ارزیابی محیط آموزشی دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی با استفاده از الگوی DREEM انجام شده است. در ۵ حیطه، دیدگاه دانشجویان نسبت به شیوه آموزش، عملکرد تحصیلی خود، عملکرد مدرسان، محیط آموزشی و وضعیت اجتماعی خود بررسی شد. نتایج مطالعه نشان داده است که اگرچه دانشجویان علوم پایه و بالین تقریباً نظرات مشابهی درباره حیطه‌های ۵ گانه پرسش‌نامه داشته‌اند و اختلاف دیدگاه آن‌ها درباره حیطه عملکرد مدرس، عملکرد دانشجو و جو آموزشی معنادار نبوده است و درباره وضعیت اجتماعی نیز میانگین نمره یکسانی داشته‌اند، اما در حیطه شیوه آموزش میانگین نمره دیدگاه دانشجویان علوم پایه بالاتر از دانشجویان بالین بوده و در بررسی به عمل آمده اختلاف معنادار نیز بوده است. در مطالعه‌ای که صباغ در سال ۲۰۱۷ بر روی محیط آموزشی دانشکده دندانپزشکی دانشگاه ملک عزیز انجام داد دانشجویان پری کلینیک در مقایسه با دانشجویان کلینیک ارزیابی بهتری نسبت به محیط آموزشی داشته‌اند [۱۴]. به نظر می‌رسد دانشجویان تا قبل از ورود به بالین نسبت به شیوه آموزش دیدگاه مثبت‌تری دارند. هدف از آموزش دندانپزشکی تنها آموزش بالینی نیست؛ بلکه تربیت دندانپزشکانی است که توانایی‌هایی مثل داشتن دیدگاه کلی‌نگر درباره بیمار، ارتقای سلامت دهان بیمار، داشتن روحیه کار تیمی و توجه به وضعیت اجتماعی، اقتصادی و عاطفی بیمار را نیز داشته باشد [۱۵]؛ بنابراین، توجه بیشتر استادان به رعایت اصول طراحی آموزشی و ایجاد فضای مناسب آموزشی و استفاده از روش‌های نوین آموزشی مناسب با

به هرحال، باید توجه داشت این مطالعه دارای محدودیت‌هایی بوده است. محدود بودن قلمرو ابزاری مطالعه به یک پرسش‌نامه که می‌تواند مانند هر ابزار خوداظهاری دیگر دارای سوگیری در پاسخ‌دهی باشد.

نتیجه‌گیری

بر اساس تحلیل‌های انجام‌شده در مجموع وضعیت کلی محیط آموزشی از دیدگاه دانشجویان دندانپزشکی بر اساس الگوی DREEM مطلوب گزارش شده است. با توجه به اینکه پایش و بهبود مستمر محیط آموزشی در تمام دانشگاه‌های جهان مورد تاکید است، به نظر می‌رسد برای رسیدن به حد بسیار مطلوب باید به تمام ابعاد محیط آموزشی توجه شود؛ بنابراین، مواردی برای برنامه‌ریزی دقیق جهت فعالیت بهینه از جمله مکانیسم‌های حمایتی، ایجاد جو مشارکتی در فعالیت‌های دانشجویان، برقراری روابط بین فردی مناسب در محیط‌های بالینی با ارائه بازخورد مثبت، اقدام به تشویق، ایجاد اعتماد به نفس در دانشجویان، اجرای شیوه‌های نوین آموزش بالینی و توجه به الگوی رفتاری توصیه می‌شود که باعث افزایش رضایت دانشجویان از محیط‌های یادگیری می‌شود. از سوی دیگر، باید استفاده از راهکارهایی که دانشجویان را به ارتباط بیشتر تشویق می‌کند مانند سپردن کار گروهی به دانشجویان و استفاده از روش‌های تدریس گروهی بیشتر مد نظر قرار گیرد. توجه به امر مشاوره آموزشی دانشجویان و تامین امکانات و تسهیلات آموزشی مناسب می‌تواند به بهبود ادراک دانشجویان از شرایط اجتماعی کمک کند.

سپاسگزاری

این مطالعه با کد اخلاق IR.NKUMS.REC.1400.201 در دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی تصویب شده است. در پایان نویسندگان مقاله لازم می‌دانند که از تمامی دانشجویان شرکت‌کننده در این مطالعه کمال تشکر و قدردانی را داشته باشند.

تعارض منافع

نویسندگان هیچ‌گونه تعارض منافی را بیان نکرده‌اند.

نتایج متفاوت نشان می‌دهد که با وجود مطلوب بودن وضعیت آموزشی از دیدگاه دانشجویان، از وضعیت ایده‌آل فاصله داریم و باید جهت دستیابی به وضعیت بسیار مطلوب راهکارهایی از قبیل افزایش انگیزه در دانشجویان و برگزاری دوره‌های توانمندسازی برای استادان جهت آشنایی با روش‌های نوین آموزشی و ...، به کار گرفته شود. تقریباً نیمی از دانشجویان بیان کرده‌اند که فرصت‌های خوبی برای رشد مهارت‌های برقراری ارتباط با دیگران برای آن‌ها وجود داشته و استادان از دانش کافی برخوردار بوده‌اند و مثال‌های واضحی ارائه داده‌اند. اما کمتر از نیمی موافق این موضوع بوده‌اند که بیشتر آنچه باید فرا می‌گرفته‌اند به آینده حرفه‌ای‌شان به عنوان دندانپزشک مرتبط بود و درباره همدلی در این حرفه آموخته‌اند.

بر اساس پاسخ‌های دریافت‌شده ۳۰ درصد دانشجویان اظهار کرده‌اند که برای شرکت در کلاس‌ها ترغیب نمی‌شده‌اند و شیوه آموزش به پرورش اعتماد به نفس آن‌ها کمکی نکرده است. حدود ۴۶ درصد اذعان داشته‌اند که در کلاس‌ها حرف، حرف استاد بوده و ۳۳ درصد جو آموزشی را برانگیزاننده نمی‌دانسته‌اند. ۴۵ درصد از دانشجویان نیز بیان کرده‌اند که نظام حمایتی مناسبی برای دانشجویان دچار استرس وجود ندارد. در نهایت، به نظر می‌رسد فقط ۳۵ درصد کاملاً با این موضوع موافق بوده‌اند که آموزش‌های ارائه‌شده در این دانشکده آن‌ها را برای حرفه آینده کاملاً آماده می‌کند. اگرچه به نظر می‌رسد در این مورد دیدگاه دانشجویان نسبت به محیط آموزشی تحت تأثیر خلأهای برنامه درسی رشته نیز قرار دارد. اما با توجه به اینکه به پایش و بهبود مستمر محیط آموزشی در تمام دانشگاه‌های جهان تاکید می‌شود، برگزاری کارگاه‌ها و نشست‌های آموزشی جهت افزایش مهارت‌های یاددهی و یادگیری و به‌کارگیری صحیح اصول طراحی آموزشی، نشست‌های دوستانه و صمیمی میان استادان و دانشجویان و توجه به فعالیت‌های فوق برنامه که باعث افزایش انگیزه دانشجویان می‌شود، می‌تواند کمک‌کننده باشند.

References

- Soemantri D, Herrera C, Riquelme A. Measuring the educational environment in health professions studies: a systematic review. MED TECH. 2010;32(12):947-952. [DOI: 10.3109/01421591003686229] [PMID: 21090946]
- Sabbagh HJ, Bakhaidar HA, Abokhashabah HM, Bader MU. Students' perceptions of the educational environment at King Abdulaziz University Faculty of Dentistry (KAUFD): a cross sectional study. BMC MED EDUC. 2020;20:1-7. [DOI: 10.1186/s12909-020-02165-7] [PMID: 32727434]
- Ahmady S, Bosak S, Adarvishi S, Kazemi N, Khajeali, A Practical Guide for Medical Teachers, Jamnagar, 20:2017:59-70. [Link]
- ShakibiA, Sameri M, Alilu L, Evaluation of Clinical Education Environment Based On Pheem Model from Residents view point In Urmia University Of Medical Sciences In 2020, UMSU. 2021;19(1):12-19. [Link]
- Nasiri Ziba F, Fathollahi S, Evaluating the Differences in the Quality Perception of the Learning Environment from the Viewpoints of Continuous and Non- Continuous Undergraduate Operational room technology Students of the Iran University of Medical Sciences in 1395-96, Paramedical Sciences and Military Health. 2018;13(3):40-46. [Link]
- Motalebnejad M, Bayani A, Khafri S, Gilchini F, Postgraduate Dental Students, Perceptions of the Educational Environment in Dental School, Babol University of Medical Sciences according to DREEM Model, Biannual J of Med Edu. 2014;2(2):16-21. [Link]
- Gordon D. Rules and the Effectiveness of the Hidden Curriculum. Journal of PHIL EDUC. 1983;17(2):207-218. [DOI:10.1111/j.1467-9752.1983.tb00031.x]
- Shehnaz SI, Sreedharan J. Students' perceptions of educational environment in a medical school experiencing curricular transition in United Arab Emirates. Med Tech. 2011;33(1): 37-42. [DOI: 10.3109/0142159X.2011.530312] [PMID: 21182372]
- Naderi N. Comparison of Bandar Abbas Medical School's Educational Environment before and after the Implementing an Integrated Physiopathology Curriculum: Students' Viewpoints. IJME. 2014;13(10):851-859. [Link]
- Fallah kh.Langroudi E, Badsar A, Hosseini Z, Rouhi M, Validation of the Persian version of the Dundee Ready

- Educational Environment Measure (DREEM), *Res Med Educ.* 2012;4(2):24-34. [DOI:10.18869/acadpub.rme.4.2.24]
11. Bagheri Z, Mohebi S, Adeli H, Rajati F, Evaluation of Educational Atmosphere and Its Related Factors from the Point of View of the Students of Qom University of Medical Sciences in 2018, (Iran), *Qom Univ Med Sci J.* 2019;13(1):39-48. [DOI:10.29252/qums.13.1.S1.39]
 12. Daryazadeh S, Yavari M, Sharif M, Azadchehr M, Rezvani A, Akbari H, Evaluation of clinical environment from the perspective of medical learners of Kashan University of Medical Sciences based on DREEM model in 2018, *HMED.* 2020;11(3):33-44. [DOI: 10.22038/hmed.2020.49838.1043]
 13. Al-Saleh S, Al-Madi EM, AlMufleh B, Al-Degheishem A-H. Educational environment as perceived by dental students at King Saud University. *The Saudi dental journal.* 2018;30(3):240-249. [DOI: 10.1016/j.sdentj.2018.02.003] [PMID: 29942109]
 14. Daryazadeh S, Faghihi A, Yaghini J, Yamani N, Criticism of General Dentistry Curriculum in Line with Accountable, and Justice-Oriented Education Package, *IJME.* 2017; 17(5):54-69. [Link]
 15. Faghani M, Jouybari L, Sanagoo A, Mansouriyan A, The Perspectives of Students about Educational Climate of Golestan University of Medical Sciences In 2010, *J Med Edu Dev* 2013;6(12):43-50. [Link]
 - Bakhshialiabad H, Bakhshi G, Hashemi Z, Bakhshi A, Abazari F. Improving students' learning environment by DREEM: an educational experiment in an Iranian medical sciences university (2011–2016). *BMC Med Educ.* 2019;19(1):1-10. [DOI: 10.1186/s12909-019-1839-9] [PMID: 31665009]
 17. AkbariBooreng M, RahimiBooreng H, Explanation of academic vitality and motivation of students based on their perception of the learning environment in Birjand University of Medical Sciences, *IJME.* 2016;16(27),16-31. [Link]
 18. Riquelme A, Oporto M, Oporto J, Méndez JI, Viviani P, Salech F, et al. Measuring students' perceptions of the educational climate of the new curriculum at the pontificia universidad católica de chile: Performance of the spanish translation of the Dundee Ready Education Environment Measure (DREEM). *EDHE.* 2009;22(1):1-11. [PMID: 19953435]
 19. Honaramiz Fahim K, Johari Z. Evaluation of educational environment in viewpoints of medical and dental students of Shahed University based on DREEM model in the year 2021. *Daneshvar Med.* 2022;30(1):46-58. [DOI: 10.22070/daneshmed.2022.15220.1130]
 20. Soltani Arabshahi K, Kouhpayezade J, Sobuti B. The educational environment of main clinical wards in educational hospitals affiliated to Iran university of medical sciences: Learners' viewpoints based on DREEM model. *IJME.* 2008;8(1):43-50. [Link]